

Asia: VN/506/2021

Hallituksen esitys laiksi energiaintensiivisten yritysten sähköistämistuesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sitra kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä laiksi energiaintensiivisten yritysten sähköistämistuesta (lausuntopyynnön diaarinumero: VN/506/2021).

Sitra näkee, että sähköistämistukiesityksen piirteet ovat oikeansuuntaisia ja esityksessä on mietitty kohtuullisen kattavasti erilaisten vaihtoehtojen vaikutuksia tukijärjestelmän mahdollisiin vaikutuksiin. Ottaen huomioon sähköistämisen tärkeyden päästövähennysten aikaansaamiseksi monella toimialalla, voi hyvin toimiva ja tasapuolinen tukijärjestelmä tukea näin myös ilmastotavoitteiden saavuttamista. Tukiesityksessä on kuitenkin muutamia kohtia, joita haluaisimme erityisesti kommentoida.

1. Kansainvälisen kilpailukyvyn muodostumisessa yrityskohtaiset tekijät, erityisesti yrityksen tuottavuus ja sen muutokset, vaikuttavat tutkimusten mukaan merkittävästi enemmän lopputulemaan kuin pelkät kustannukset. Tämän takia sähköistämistuella tulee tukea enemmän yritysten pitkän aikavälin tuottavuutta eli esimerkiksi investointeja uusiin vähäpäästöisiin ratkaisuihin, kuin pelkkiä energiakustannuksia. Teollisuuden maksaman sähköveron alentaminen jo EU:n sallimaan minimitasoon helpottaa osaltaan myös suorita sähkökustannuksia.

Vuoden 2021 alussa jo noin 70% maailman BKT:sta oli nettonollatavoitteiden alaisuudessa ja useiden maiden varsinaiset päästövähennystavoitteet ovat jopa kunnianhimoisempia kuin Suomella. Hiilineutraalius vuonna 2035 vaatisi Suomelta noin 60% päästövähennystä vuoteen 2030 mennessä ja noin 70% päästövähennystä vuoteen 2035 verrattuna vuoteen 1990, olettaen, että hiilinielu olisi vuonna 2035 noin -21MtCO₂. Esimerkiksi Tanska on asettanut uudeksi tavoitteekseen 70 prosentin päästövähennyksen jo vuoteen 2030 mennessä, Saksa 65 prosentin päästövähennyksen vuoteen 2030, Ruotsi 63 prosentin päästövähennyksen vuoteen 2030 ja koko EU:n tavoitteena on vähintään 55 prosentin vähennys vuoteen 2030. Kun suuri osa talouksista on sitoutunut nettonollatavoitteisiin ja sen mukaisiin ilmastotoimiin, riski massiivisella hiilivuodolle vähenee koko ajan.

Euroopan Komissio on ehdottanut uudessa Fitfor55 -paketissaan lisäksi hiilitullien käyttöönottoa tietyille hiili-intensiivisille tuotteille, joista monet kohdistuvat samoihin toimialoihin kuin hallituksen esityksessä sähköistymistuen mahdollisiksi saajiksi. Hiilitullien ei olla katsottu olevan kauppapoliittisesti yhteensopivia samanaikaisten muiden hiilivuotoa estävien tukitoimien, kuten Komission esityksessä mainittujen päästöoikeuksien ilmaisjaon, kanssa. Tästä näkökulmasta päästökaupan epäsuorien vaikutusten kompensoinnin tarvetta ja mahdollisuutta tulevaisuudessa tulee tarkastella laajemmin EU-komission uusia ehdotuksia ja mahdollisia uusia ohjesääntöjä vasten. Tähän asti vain 12 EU jäsenmaata ovat myöntäneet epäsuorien kustannusten kompensaatiotukea ja Komission uudessa ehdotuksessa päästökaupan muutoksista mainitaan, että tutkimuksissa suuri osa vastaajista on toivonut merkittäviä muutoksia tai harmonisointia päästökaupan epäsuorien kustannusten maksamiseen.

Näitä näkökulmia vasten ehdotamme mietittäväksi sähköistämistuessa merkittävästi yli 50%, ja jopa 100%, tukiosuuden kohdistamista kehittämistoimiin (jotka esityksen mukaisesti joko edistävät päästöjen vähentämistä, prosessien sähköistämistä, energiatehokkuutta tai uusiutuvan energian käytön lisäämistä), ehdotetun 'vähintään 50% osuuden sijaan'.

2. Sitran tilaaman sähköistymisselvityksen alustavien tulosten mukaisesti sähköistymisen rahallisen tukemisen lisäksi olisi kriittistä, että myös investointiympäristö on ennakoitava ja esimerkiksi sääntely ja luvitus selkeää ja nopeaa. Pelkkä rahallinen tuki ei välttämättä riitä sähköistymisen tukemiseen, jos näitä tekijöitä ei samalla huomioida.

3. Hallituksen esityksessä esitetään, että sähköntuotannon hiilidioksidikerroin laskettaisiin vuoden 2019 tietojen perusteella ja Suomessa ja Ruotsissa sovellettaisiin mahdollisesti kerrointa 0,61 ilmeisesti koko tukikauden ajan. Sähköntuotannon päästökertoimen olisi kuitenkin parempi muuttua ajassa sen myötä, kuinka sähköntuotanto vähäpäästöistyy, jotta välttyään maksamasta liian suuria tukisummia julkisista varoista vanhoihin kertoimiin perustuen. Päästöoikeuksien hinta vaikuttaa sitä vähemmän sähkön hintaan mitä vähemmän marginaalisähköä joudutaan tuottamaan fossiilisilla lähteillä. Sekä Suomessa, että koko Nordpool alueella, sähköntuotanto on vähäpäästöistynyt nopeasti ja sen odotetaan vähäpäästöistyvän edelleen nopeaa vauhtia seuraavien vuosien aikana, erityisesti mikäli EU:n päästöoikeuksien hinta pysyy nykyisellä korkealla tasolla.

4. Lopuksi, hallituksen esityksessä tuen saaminen edellyttäisi tuensaajien varmistavan, että heidän sähkönkulutuksestaan vähintään 30 prosenttia on katettu hiilettömistä lähteistä tuotetulla sähköllä ja ehdon toteutumista arvioitaessa myös biomassaa katsottaisiin tässä yhteydessä hiilettömäksi lähteeksi. Euroopan Komission Fitfor55-ehdotusten ja Sitran tilaaman 'EU Biomass Use in a Net Zero Economy' -selvityksen mukaan rajallista, kestävää biomassaa tulisi kokonaiskestävyyden näkökulmista kohdistaa enimmäkseen muuhun kuin sähköntuotantoon. Tämän myötä biomassan määrittämistä tuen ehdon saamiseksi määriteltäväksi päästöttömäksi lähteeksi tulisi tarkastella laajemmin ja hyväksyttävää biomassaa raaka-ainetta määritellä ehdotuksessa selkeämmin.

Helsingissä, 19.7.2021

Tamminen Saara
Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra - Kestävyysratkaisut -teema